11 ta' Marzu, 1963

Imħallef:

Onor. Prof. Joseph Henry Xuereb, LL.D.

Onor. Dr. Anton Buttigieg M.L.A.

versus

Onor. Dr. Paul Borg Olivier, noe et

Kostituzzjoni — Drittijiet Fondamentali — Proċedura — Ċitazzjoni Rikors — Libertà ta' Kuxjenza — Libertà ta' Espressjoni — Att Amministrativ — Sindakabilità ta'.

L-irritwalità tal-proċedura għall-protezzjoni ta' drittijiet fondamentali fil-kostituzzjoni meta dina ssir b'rikors u mhux b'ċitazzjoni għandha tiġi sollevuta qabel ma jiġi trattat il-meritu u mhux wara li l-proċedura tkun ġiet appellata fil-meritu u jkun sar rinviju lill-ewwel Qorti.

Att amministrativ huwa sindakabbili mill-Qorti, anke jekk dawn jistgħu jkunu riluttanti li jissindikaw att li merament jirregola l-funzjonament ta' dipartiment.

Is-sentenza telucida n-ness li hemm u d-differenza li tgħaddi bejn id-dritt tal-libertà ta' espressjoni u dak ta' libertà ta' kuxjenza, tiddefinixxi l-kontenut tal-istess drittijiet, u tikkunsidra meta limitazzjonijiet tal-istess huma kompatibbli mal-konċetti demokrativi.

Il-Qorti, rat is-sentenza tal-Onorabbli Qorti ta' l-Appell tal-Maestà Tagħha r-Reġina, tat-tnejn u għoxrin (22) ta' Frar, 1963, li biha, wara li ddikjarat nulla s-sentenza ġa mogħtija min dina l-Qorti, fis-sbatax (17) ta' Lulju, 1962 għar-raġunijiet hemm svolti, irrimettiet l-attijiet tal-proċess lil dina l-Qorti sabiex il-kawża terġa' tiġi deċiża mill-ġdid.

Reġgħet ħadet konjizzjoni tal-proċess u eżaminat it-talba tar-rikorrent u l-eċċezzjonijiet tal-intimati nomine, il-provi prodotti u s-sottomissjonijiet magħmula;

Ikkunsidrat:—

Illi fis-seduta tat-tmienja (8) ta' Marzu 1963, għal meta l-kawża ġiet rijappuntata wara r-rinvju tal-atti kif refirit, l-intimati nomine ppreżentaw risposta ulterjuri li bhai qalu li l-proċeduri quddiem dina l-Qorti, meta l-liġi ma tippreskrevix il-libell, għandhom isiru b'ċitazzjoni, u għalhekk ir-rikors li bih ġiet istitwita dina l-azzjoni huwa rritu u null u l-esponenti għandhom jiġu liberati mill-osservanza tal-ġudizzju.

Semgħet lid-difensuri fuq dina l-eċċezzjoni ulterjuri.

Rat u eżaminat in-nota tal-osservazzjonijiet fuq dina l-istess eċċezzjoni preżentata mill-intimati nomine wara li akkordat it-talba tagħhom għall-preżentata tagħha, avanzata b'rikors tad-disa' (9) ta' Marzu, 1963;

Ikkunsidrat fuq dina l-eċċezzjoni ulterjuri:—

Illi fit-trattazzjoni orali u fin-nota tal-osservazzjonijiet tagħhom, l-intimati ssottomettew illi in vista tar-rinviju tal-proċess lil dina l-Qorti, il-kontendenti reġgħu ġew imqiegħdin fil-pożizzjoni qabel ma kienu qabel il-prolazzjoni tas-sentenza tas-sbatax (17) ta' Lulju, 1962, u allura jistgħu jagħtu dina

l-eċċezzjoni kif setgħu jagħtuha dikinhar qabel l-istess prolazzjoni, u, dwar il-meritu, semmew il-kustjoni tinsab attwalment quddiem l-Onorabbli Qorti ta' l-Appell in konnessjoni ma' kawża oħra bl-istess meritu tal-preżenti (i.e. proċedura taħt l-Artikolu 16 tal-Kostituzzjoni) u kwindi hu opportun li wieħed jistenna li jkun hemm deċiżjoni minn dika l-Onorabbli Qorti qabel ma jgħaddi għas-sentenza fil-kawża preżenti.

Illi ċertament, taħt ċirkostanzi normali, dina l-Qorti kienet tistenna l-pronunzjament fuq imsemmi qabel ma tgħaddi biex taqta l-eċċezzjoni in kwistjoni, però ma jidhirlix li taħt iċ-ċirkostanzi tal-kawża preżenti dan l-atteġġjament huwa opportun appuntu mħabba ċ-ċirkostanzi li, safejn ġie sottomess lill-Qorti, jiddifferenzjaw dana l-każ l-ieħor pendenti fit-tieni istanza billi f'dak il-każ l-eċċezzjoni tal-irritwalità tal-proċedura ġiet mogħtija mill-bidu u hekk ebda ħaġa ma laħqet saret oltre l-ewwel att promotorju tal-ġudizzju ħlief l-eċċezzjoni u deċiżjoni dwar daka l-att stess; fil-każ preżenti, għall-kuntrarju (a) l-intimati nomine ma kienu qajmu ebda eċċezzjoni rigward dana l-att li beda l-ġudizzju, (b) matul it-trattazzjoni saret menzjoni dwar il-proċedura użata u l-intimati baqgħu ma semmew xejn fir-rigward u anzi komplew bit-trattazzjoni u għamlu bl-iżjed mod eżawrienti s-sottomissjoni tagħhom daqs kieku l-ġudizzju kien ġie mibdi bil-proċedura l-aktar solenni, (c) l-intimati ħallew is-sentenza tingħata u appellaw minnha u ebda riferenza ma saret dwar l-irritwalità tal-proċedura użata mir-rikorrent, u fil-fatt kellhom pronunzjament favorevoli għalihom f'dika l-istanza, b'mod li huma bl-ebda mod ma kienu mfixkla fl-eċċezzjonijiet tagħhom jew ġew preġudikati in vista' tal-istess proċedura użata mir-rikorrenti.

Illi fis-sottomissjoni ta' l-intimati llum l-pożizzjoni rritornat għal li kienet wara l-fatti msemmija fl-ittri (c) u (b) tal-paragrafu preċedenti (apparti milli fir-risposta ulterjuri għamlu wkoll riserva ta' eċċezzjonijiet ulterjuri), u, skond l-istess

sottomissjoni huma għadhom fil-pożizzjoni li jqajmu l-eċċezzjoni in disamina; il-Qorti però ma tistax taċċetta dina s-sottomissjoni għax twassal għall-konsegwenza inaċċettabbli li l-intimati setgħu jżommu dina l-arma, li għailha huma jidhru li jsostnu m'hemmx risposta sakemm jidhrilhom u mbagħad, jekk hekk jidhrilhom li jkun fl-interess tagħhom, jissiguraw irrimedjabilment kull ma jkun sar sa dikinhar, u anzi l-Qorti tgħid li dan ma kienx jista' jsir qabel ngħatat is-sentenza preċedenti, kien differenti l-każ (salva l-kwistjoni fil-meritu tal-eċċezzjoni stess), kieku l-eċċezzjoni ngħatat dwar bidu u qabel kull sottomissjoni dwar il-meritu tar-rikors stess, billi allura ebda argument ma kien jista' jinġieb kontra eċċezzjoni simili a bażi tal-artikolu 792 tal-Kodiċi tal-Proċedura Ċivili. Jiġi wkoll però rilevat li (a) l-att li jinizja l-proċeduri huwa wkoll att ġudizzjarju, (b) kwantu għall-att konoxxut bħala "rikors", dak użat mir-rikorrent, hu magħruf li dan hu l-forma ġuridika biex jintalab provvediment lill-Qorti, (c) huwa wżat ukoll biex jinizja proċeduri quddiem dina l-Qorti, (d) fil-Kostituzzjoni jissemmew "apply... for redness" u "hear and determine any application" u dan hu t-terminu Ingliż għal dak Malti ta' "rikors" (Artiklu 16(1) u (2); oltre dan (e) is-subartikolu 7 ta' dak l-artikolu 16 tal-Kostituzzjoni ssemmi wkoll "rules of Court", li jistgħu jinħarġu u sakemm dawn ma joħorġux il-pożizzjoni proċedurali mhix determinata u fissa għal kollox. Il-konsegwenza ta' dan kollu hi li, purchè l-proċedura wżata tiggarantixxi s-smiegħ taż-żewġ partijiet u hekk tassigura li ssir ġustizzja sostanzjali, mhux opportun (u l-intimati għal bidu ħasbuha hekk) li titqajjem kwistjoni proċedurali speċjalment in vista tad-dritt li tiegħu qiegħda tiġi allegata li saret vjolazzjoni (argument f'dana s-sens hu derivabbli missentenza fil-Kollez. Vol. XV paġ. 218 u 219); imbagħad mhux leċitu li dan isir fl-istadju inoltrat meta, wara li jkunu saru s-sottomissjonijiet kollha l-kawża tkun tħalliet għas-sentenza dana jkun negazzjoni ta' ġustizzja sostanzjali dwar dritt fondamentali mħabba raġuni proċedurali, ispirata għal rigur

formalistiku eċċessiv ormai sorpassat, u l-Qorti m'għandhiex tippermetti dan speċjalment meta, bħal fil-każ preżenti, dina l-kwistjoni tkun ukoll issemmiet u ebda eċċezzjoni fir-rigward ma ngħatat allura u l-proċedura pprosegwit.

Illi, però, fil-każ preżenti hemm iżjed minn dawna l-fatti u ċioè hemm ukoll dawk imsemija taħt l-ittra (c) tal-paragrafu qabel il-preċedenti — l-ogħti tas-sentenza appell minnha u sentenza mill-Appell b'rinviju ta' l-atti lil dina l-Qorti, wara l-annullament tas-sentenza *mill-ġdid, naturalment* fuq l-istess atti. Dawn huma fatti li ġraw u li għandhom importanza fuq il-proċedura jew svolġiment tal-kawża, inkluża s-sentenza stess li ġiet annullata u dan in vista' tal-meritu jew sostanza li kienet intisa biex tiddisponi minnhom u fil-fatt *iddisponiet* għalkemm f'forma dikjarata proċeduralment ħażina, dawna l-fatti jippreklud u lill-intimati jqajmu l-eċċezzjoni preżenti f'dana l-istadju għar-raġuni li din tolqot u timmina l-proċedura kollha mill-bidu u hekk, dikjarat null il-proċediment (f'każ ta' akkoljiment tal-eċċezzjoni), suppost li ma jkunux setgħu saru l-atti kollha li saru, kompriżi l-Appell missentenza annullata u s-sentenza in sede ta' *Appell* u *anke* r-rinvju billi dawk kollha jippostulaw bħala bażi tagħhom proċeduri inizjati validalment u almenu sentenza mogħtija validament ċioè fuq proċeduri validi; il-konsegwenza loġika ma tistax tkun, in vista tal-motivazzjoni fis-sentenza tal-Appell, ħlief li dina l-Qorti għandha terġa' tgħaddi biex tagħti s-sentenza tagħha bl-istess mod u fuq, dak li kien lilha sottomess sa dak iż-żmien — salv id-dritt ta' l-intimati li jqajmu din l-eċċezzjoni fi stadju ulterjuri, jekk ikun il-każ u jekk dan jista' jsir, l-istess kif kienet il-pożizzjoni tagħhom wara s-sentenza preċedenti ta' dina l-Qorti. Diversament infatti, imħabba l-eċċezzjoni ulterjuri u f'każ ta' *akkoljiment* tagħha *ma jkunx* hemm il-pronunzjament da parti ta' din il-Qorti, li hija, skond is-sentenza li biha ġiet lilha rinvjat il-proċess, għandha tagħmel bl-osservanza ta' dawk ir-regoli ta' proċedura msemmija

t'dika s-sentenza u qabel mhux segwenti, mhux leċitu li l-intimati japprofettaw ruħhom minn pronunzjament sussegwenti (sentenza ta' l-Appell) għall-istadju li fih kienet waslet il-kawża fl-ewwel istanza u ċioè għoti tas-sentenza u mhux sempliċi differiment għas-sentenza (apparti u bla preġudizzju ta' dak li ntqal fir-rigward), biex ma jħallux dika s-sentenza tingħata fuq . bażi ta' dak li sa dikinhar kien ġie lilha sottomess. Huwa f'dana s-sens għalhekk li għandha tiftiehem is-sentenza tal-Onorabbli Qorti ta' l-Appell li rrinvijat l-proċess lil dina l-Qorti u dina l-interpretazzjoni loġika tagħha ssib ukoll bażi u raġuni fil-konsiderazzjoni ta' dik l-Onorabbli Qorti setgħet, annullata s-sentenza preċedenti ta' dina l-Onorabbli Qorti tgħaddi għaliex tippronunzja ruħha fil-meritu fuq l-istess atti; ma jidhirx minn dika s-sentenza li l-proċedura wżata mir-rikorrent kienet ukoll raġuni għall-annullament tas-sentenza preċedenti billi dina l-Onorabbli Qorti segwiet u akkoljiet is-sottomissjonijiet tal-intimati stess f'dan ir-rigward u dawn ma kienux semmew l-irritwalità ta' l-istess proċedura; huma ma kienu qalu xejn l-anqas qabel rigward tagħha meta misshom hekk jgħidu, la darba kienet issemmiet, kif wieħed jista' jiddeduċi mir-riferenza għaliha fis-sentenza annullata; dina r-riferenza turi wkoll li l-istess kwistjoni kienet ukoll quddiem l-Onorabbli Qorti ta' l-Appell li annullata dik is-sentenza u li però kif intqal, ma semmiet xejn fuq dan l-inċident u anzi għaddiet biex tipprovdi fuq l-appell a bażi tal-istess atti.

Għal dawn il-motivi, il-Qorti tiddikjara li l-eċċezzjoni mogħtija mhix iżjed sollevabbli u f'kull każ mhix sostenibbli, u għalhekk u għal kull fini tiċħad l-istess eċċezzjoni, bl-ispejjeż kontra l-intimati nomine, u tgħaddi biex tassolvi l-kompitu tagħha li terġa' tippronunzja ruħha fuq id-domandi tar-rikorrenti.

Ikkunsidrat fuq l-istess domandi:

Illi bir-rikors tiegħu preżentat fl-erbgħa (4) ta' Mejju, 1962, ir-rikorrent wara li espona (a) li l-intimati nomine kienu ħarġu ċ-ċirkolari (li kopja tagħha ġiet esibita mar-rikors), li biha fost ħwejjeġ oħra pprojbew id-dħul fl-Isptarijiet u fit-taqsimiet tad-Dipartiment tagħhom il-gazzetti li huma kkundannati mill-Awtoritajiet Ekkleżjastiċi, u (b) li dan l-ordni hu intiż biex jipprojbixxi l-pazjenti u t-tobba fl-Isptarijiet kif ukoll l-impjegati kollha tad-Dipartiment tas-Saħħa milli jdaħħlu magħhom u jaqraw waqt li jkunu fl-istess postijiet il-ġurnali tal-Oppożizzjoni uffiċjali fl-*Assemblea Leġislativa*, ċioè tal-Malta Labour Party, fosthom il-"Voice of Malta" li tagħha r-rikorrent stess hu l-Editur barra milli hu membru tal-istess Oppożizzjoni, liema gazzetta ġiet ikkundannata b'ċirkolari tal-Kurja Arċiveskovili tas-sitta u għoxrin (26) ta' Mejju, 1961, u (c) li dan l-ordni in kwantu jolqot il-"Voice of Malta" huma ksur tal-Artikoli 13 u 14 tal-Malta (Constitution order in Council, 1961, li jirrigwardaw il-libertà ta' kuxjenza u l-libertà tal-espressjoni huma bħala Membru tal-Assemblea Leġislativa u bħala Editur tal-"Voice of Malta" għal raġunijiet reliġjużi, jinsab impedut mill-konvenuti li jagħti idejat u tagħrif mingħajr indħil lill-pazjenti ta' l-Isptarijiet fost nies oħra, u dawn huma mpeduti li jirċevuhom mingħajr indħil — talab li dina l-Qorti skond id-*Dispożizzjonijiet tal-Artikolu* 16(1) u (2) tal-Order of Council riferit tagħti r-rimedju opportun billi tagħti dawk l-ordnijiet, toħroġ it-taħrikiet u tagħti dawk id-direttivi li tqies xierqa sabiex twettaq jew tiżgura t-twettieq tad-drittijiet tiegħu tal-libertà ta' kuxjenza u tal-libertà tal-espressjoni li ġew miksura biċ-ċirkolari imsemmija.

Illi kontra dina t-talba l-intimati nomine, eċċepew (a) illi ċ-ċirkolari m'għandiex forza ta' liġi, (b) illi hi mhix intiża għall-pazjenti, u (c) illi hi mhix ħlief direttiva rigwardanti ċerti rapporti bejn minn jaħdem u minn iħaddem, limitatament għall-ħinijiet u postijiet tax-xogħol — fejn huma għandhom id-dritt kollu li jagħtu lill-impjegati dawk l-istruzzjonijiet

kollha li fid-deskrizzjoni tagħhom jidhrilhom li huma opportuni — u għalhekk ir-rikorrent mhux qiegħed jiġi mfixkel fit-tgawdija tal-libertà tiegħu ta' espressjoni, billi għadu liberu li jippubblika u jiċċirkola dawn l-idejiet kollha li jħoss u jidhirlu li għandu jippubblika u jiċċirkola, bl-istess mod kif baqgħu liberi t-talba u l-impjegati li r-rikorrenti għamel riferenza għalihom fir-rikors. Dawn l-eċċezzjonijiet ġew ulterjorment svolti mill-intimati f'nota ta' osservazzjonijiet, fejn ġie sottomess li (a) iċ-ċirkolari in kwistjoni mhix sindakabbli mill-Qorti għaliex hija tikkostitwixxi att amministrativ pur, (b) li ma tmurx kontra l-Artikolu 14 (1) tal-Kostituzzjoni kif jgħid ir-rikorrent, u subordinatament (c) jekk tmur kontra dan l-Artikolu jew aħjar subartikolu, hija però hija fil-limiti tar-restrizzjoni anness fis-subartikolu (2) tal-istess Artikolu 14.

Ikkunsidrat:—

Illi minn dan hu evidenti li, salva l-kwistjoni preġudizzjali tas-sindakabilità o meno taċ-ċirkolari in kwistjoni, il-kontendenti jsostnu testijiet opposti fil-meritu fis-sens li r-rikorrent igħid li hemm ksur tad-drittijiet rikonoxxuti lilu fil-Kostituzzjoni u l-intimati jinnegaw dana l-ksur. Jiġi però notat f'dan aħħar rigward li mentri r-rikorrent isemmi l-Artikoli numri 13 (libertà tal-kuxjenza) u 14 (libertà ta' espressjoni), l-intimati semmew biss dana l-aħħar artikolu, in konnessjoni ma' dina l-konstatazzjoni ta' fatt il-Qorti, tosserva li għalkemm dawn il-libertajiet huma differenti però jistgħu jiġu leżi b'att uniku kif jiġri jekk wieħed, imħabba veduti li għandu dritt ikollu in vista tal-libertà ta' kuxjenza, ma jingħatax id-dritt ta' espressjoni tal-istess veduti mħabba l-kontenut tagħhom stess; f'dana l-każ infatti wieħed ikun qed isofri wkoll menomazzjoni tad-dritt ta' kuxjenza fil-lat estern tiegħu, li huwa wkoll protett, imħabba l-veduti li hu liberu li jkollu billi l-konċett ta' libertà hu nkonċiljabbli ma' dak ta' menomazzjoni: anzi ż-żewġ konċetti huma antitiċi u kwindi rrikonċiljabbli

wkoll. U f'din il-materja l-Qorti żżid tgħid li fil-waqt il-libertà ta' espressjoni tista' ssofri, biex wieħed isejħilha hekk, gradazzjoni ta' lessjonijiet billi wieħed ikun jista' jesprimi l-istess veduti f'xi post jew f'xi ħin jew lil ċerti nies biss, u hekk in gravità tal-lesjoni ikun alleġġerita u ssir kull tant tant ħafifa li wieħed ma jagħtix każ, ma jistax jingħad l-istess ħaġa dwar il-libertà ta' kuxjenza billi din hi kwalità li hi ħaġa waħda mal-personalità tal-indiwidwu b'mod li kull vjolazzjoni firrigward tagħha hija gravi per se u *trid* dejjem tiġi rigwardata bħala tali.

Illi wara dina l-preċiżazzjoni ta' fatt u kumment fuq l-istess, hu l-każ li wieħed jgħaddi għall- eżami tal-kontraversja u naturalment l-ewwel li trid tiġi nvestita hija l-preġudizzjali dwar is-sindakabilità o meno tal-att tal-konvenuti nomine, kosititwit miċ-Ċirkolari risaputa. Kopja ta' dan ġiet preżentata mir-rikorrent a fol. 5 li però ma turix iċ-Ċirkolari preċedenti numru 34 hemmhekk dikjarata bħala "sub joined"; kopja oħra taċ-Ċirkolari bir-riproduzzjoni taċ-Ċirkolari preċedenti ġiet preżentata mill-intimati nomine u tinsab a fol. 8 tal-proċess;

Ikkunsidrat:—

Illi fuq dina ċ-ċirkolari qamet ukoll il-kwistjoni lil min tinsab diretta: dina l-kwistjoni għandha *importanza dupliċi* billi hija konnessa mal-preġudizjali fis-sens li tista' titqies att amministrativ pur biss jekk diretta lil u tapplika għall-impjegati biss (salv u kwindi apparti, għalissa, l-konvenut tagħha) u tinsab riallaċċjata mal-meritu wkoll, fil-każ li ċ-Ċirkolari tiġi ritenuta li hi att sindikabbli, fis-sens jekk *oġġettivament* (fil-kontenut tagħha) din tilledix drittijiet u, f'każ affermativ, jekk dan tagħmlux f'miżura leġittima o meno, dejjem skond il-Kostituzzjoni.

Illi l-Qorti, eżaminata ċ-Ċirkolari u kkonsidrata l-istess fid-dawl tal-iskop li kellha ċ-Ċirkolari preċedenti, u ċioè li tagħti direttivi dwar dak li kien jista' jew aħjar ma jistax isir mill-impjegati governativi stess, ma tistax taċċetta t-teżi tar-rikorrent fis-sens li anke l-pazjenti u t-tobba (li m'humiex impjegati, għandu wieħed jifhem) ma setgħux idaħħlu l-gazzetti fil-lokien hemm indikati; ma dawn kieku kien ikun il-każ li jiżdiedu wkoll il-viżitaturi. Il-kliem użat, fl-idea tal-Qorti, ma jħallix dubju u billi r-regola li hi ċ-ċirkolari tapplika għall-impjegati ammenocchè ma jirriżultax minnha li ma għandux ikun hekk u dan ma jirriżultax, l-istess Ċirkolari għandha titqies li tillimita d-digriet hemm kontenut, dwar dħul ta' gazzetti kundannati mill-Awtorità Ekklesjastika, lill-impjegati biss, in vista' mbagħad tad-dikjarazzjoni tal-istess intimati nomine, f'dana s-sens, l-istess Ċirkolari għandha dejjem tiġi ntiża bħala applikabbli għall-impjegati biss, għall-finijiet tal-kawża preżenti.

Illi gwardata fil-forma tagħha u ntiża fis-sens premess, iċ-Ċirkolari tidher li hija att amministrativ esegwit mill-intimati nomine fl-eżerċizzju tal-poteri inerenti għall-karika rispettiva tagħhom dwar it-tmexxija tad-Dipartiment u lokien oħra li jagħmlu miegħu; huwa bħala att tali li l-istess intimati jissottomettu li ċ-Ċirkolari mhix sindikabbli mill-Qorti: Dina s-sottomissjoni però ma tistax tiġi akkolta in linea ta' prinċipju, ċioè nuqqas assolut tal-poter tal-Qrati li jissindikaw att simili, għalkemm f'każ partikolari, trattandosi ta' att li jirrigwarda l-Policy amministrativa u liema miżuri kwindi twassal għall-iskop prefiss mill-istess amministrazzjoni, il-Qorti ċertament ma jkunux disposti li jiddisturbaw dika l-miżura partikolari, kif però għandhom dritt jagħmlu, jekk mhux għal raġunijiet ferm gravi, dana naturalment qed jingħad bla preġudizzju ta' dawka l-każi fejn wieħed ikun qiegħed in dubju u kwindi jikkontesta l-fakoltà li jsir l-att attakkat fis-sens li min jagħmlu ikun qed jaġixxi "ultra vires". *Il-Qorti enunċjat daka l-prinċipju ġene-*

rali ta' sindakabilità mill-poter ġudizzjarju dwar atti tal-poter esekutivi in vista tal-prinċipju ġdid fil-Kostituzzjoni li jagħti dana d-dritt anke fil-kamp leġislattiv, li tieħu dak amministrattiv mhux ħlief l-esplikazzjoni, billi għandu jiġi ritenut, bħala postulat essenzjali, li dana l-aħħar att hu sornett minn liġi li tawtorizza, sia pure ġenerikament jekk mhux speċifikament, dak l-istess att, għax differentement wieħed ikollu jara f'dak l-att xi ħaġa li mihiex awtorizzata li ssir u kwindi wieħed ikun aġixxa "ultre vires", kif ġa intqal.

Illi però ċ-ċirkolari in kwistjoni, apparti mill-forma tagħha, trid tiġi wkoll eżaminata fil-kontenut tagħha biex wieħed jara jekk hux il-każ li proprju l-Qorti tħoss dik ir-rilevanza li tbiddel l-att li jkun sar, għax konness intimament mal-"policy" tad-Dipartiment, b'mod li, jekk tbiddlu, allavolja tista' tkun qiegħda taroga għaliha funzjoni prettament amministrativa, u kwindi m'għandhiex tiddisturba l-istess att. Il-Qorti ma tarax fiċ-ċirkolari in kwistjoni att amministrativ simili, kif sottomess mill-intimati, u dana minħabba l-materja jew attività regolata fl-istess ċirkolari, infatti f'din ma hemm ebda direttiva dwar dak li għandu jsir mill-impjegati għal dak li jirrigwarda x-xogħol minnhom mistenni u li l-intimati nomine. iridu jikkordinaw biex l-iskop tad-Dipartiment jiġi raġġunt, iżda jirrigwarda dak li l-istess impjegati m'għandhomx jagħmlu waqt ix-xogħol u fil-lok tax-xogħol għax m'għandux x'jaqsam mal-veru xogħol tagħhom, u li anzi jekk isir, jista' jfixkel dan l-istess veru xogħol; l-intimati għalhekk qegħdin jirregolaw attività estranea għal dak li jidħol fix-xogħol li huma jridu jikkoordinaw, liema attività però għandhom dritt jirregolaw ukoll sakemm din tinfluwixxi fuq l-andament finali tad-Dipartiment. F'dana r-regolament però u speċjalment in vista li, meta qiegħdin jagħmlu dan, kif sejjer jissemma, qegħdin jimmoderaw drittijiet tar-rikorrent, li mhux impjegat tagħhom, huma m'għandhomx ikollhom dika l-istess miżura ta' insindakabbilità li għandha lilhom tiġi rikonoxxuta f'materja li direttament

u intimament tkun attinenti għall-iskopi tad-Dipartiment tagħhom, u hija a bażi tal-"policy" tal-istess, f'liema każi, kif ingħad, il-Qorti jkunu ferm riluttanti li jissindikaw l-operat amministrativ għalkemm dan, bħala prinċipju, hu sindakabbli u anzi jista' jiżdied, li, konsiderata n-natura ta' l-attività regolata fiċ-Ċirkolari u l-effetti ta' din fil-konfront ta' terzi persuni, dina kienet tkun ukoll sindakabbli, anke kieku ma kienx japplika dana l-prinċipju ġenerali ta' sindakabilità, u taħt dan irrifless, għalhekk, hija iżjed inaċċettabbli l-preġudizzjali oppos ta mill-intimati nomine.

Ikkunsidrat:—

Illi dwar il-meritu veru tal-kawża, u ċioè jekk iċ-Ċirkolari in kwistjoni tirrivjolax xi dritt b'mod li tirrendi neċessarju l-intervent ġudizzjarju għar-rimozzjoni ta' l-istess vjolazzjoni, hu evidenti li d-dritt vjolat irid ikun tar-rikorrenti. F'dan ri-rigward hu utili wieħed jiftakar dak li ġa ntqal fis-sena li ċ-Ċirkolari ġiet ritenuta applikabbli għall-impjegati biss, mentri li skond il-Kostituzzjoni d-dritt għar-rimedju kontemplat fl-Artikolu 16 jista' jiġi eżerċitat mill-persuna li tkun sofriet jew tibża' li sejra ssofri, leżjoni ta' dritt tagħha. Dana qed jingħad għar-raġuni li diversament wieħed jista' jkun indott li jagħti l-importanza wisq lil dak li verament jirrigwarda lill-impjegati, milquta biċ-Ċirkolari u li ma' jistax jikkomunika ruħu lir-rikorrent għax personali għalihom; raġuni oħra li dan qed jissemma hi li, proprju għal din l-aħħar raġuni, ma' tistax issib applikazzjoni l-limitazzjoni tad-dritt ta' kuxjenza mħabba li din tirriferixxi lill-impjegati tal-Gvern billi r-rikorrent ma jidħolx taħt din il-kategorija; jekk hu dritt personali tiegħu li qed jiġi vjolat, dina l-vjolazzjoni, jekk neċessarja, trid tinżamm fil-limiti traċċjati fl-ittra (a) u mhux (b) tal-Artikolu 14 (2) tal-Kostituzzjoni, għall-anqas dan għandu jkun il-prinċipju li jirregola dina l-vjolazzjoni allegata mir-rikorrent sa fejn dan jista' jsir billi hemm interdipendenza bejn id-dritt tar-rikorrent

u d-dritt tal-impjegati konċernati billi ċ-Ċirkolari tolqot proprju dawk l-istess idejiet u tagħrif mogħtija mir-rikorrent fil-gazzetta edita minnu u li l-impjegati ma' jistgħux idaħħlu magħhom fil-lok fejn jaħdmu, li però għandha tinżamm dina d-distinzjoni jidher ċar meta wieħed jirrifletti li l-istess att jista' jolqot b'mod differenti lil min jagħti l-idea u lil dak li għandu jirċeviha meta l-mezz użat hija gazzetta: jekk persuna waħda biss tiġi prekluża milli taqra l-gazzetta, l-editur ma tantx isofri materjalment (salva l-kwistjoni tal-prinċipju), iżda għallqarrej ifisser ċaħda assoluta ta' dritt anke fil-fatt (salva wkoll il-kwistjoni tal-prinċipju).

Illi dana premess, u in vista ta' l-istess, il-vjolazzjoni taddritt allegata mir-rikorrent tiġi tikkonsisti fil-fatt li hu, bħala Editur ta' gazzetta politika, ma' għandux l-istess drittijiet li għandhom edituri oħrajn ta' gazzetti simili għal tiegħu, fissens li l-gazzetta tiegħu ma' tistax minħabba ċ-Ċirkolari in kwistjoni, tiġi mdaħħla fil-lokien hemm indikati mill-impjegati governativi li jaħdmu fl-istess lokien. U peress li ma jistax ikun hemm dubju li gazzetta hija wieħed mill-mezzi kif wieħed jesprimi l-idejat u jagħti tagħrif, u gazzetta politika hija ntiża biex ikollha l-iżjed ċirkolazzjoni possibbli, jiġi, li, bħala effett taċ-ċirkolari, ir-rikorrenti qiegħed sib indħil millintimati nomine fid-dritt tiegħu (li għandu jkun ugwali daqs ta' ħaddieħor fl-istess pożizzjoni tiegħu ta' politikant) biex jippropaga l-idejiet tiegħu, għal hekk hemm menomazzjoni, jew vjolazzjoni tad-dritt tiegħu dwar il-libertà ta' espressjoni, kif allegat mir-rikorrent, billi dan irid jitqies mhux biss, kif sottomess mill-intimati nomine, mil-lat ta' min jippubblika u jiċċirkola gazzetta iżda anke mil-lat ta' dak li għalih hija ntiża u restrizzjoni lil dan ta' l-aħħar tolqot ukoll lill-Editur u tiġi tirrestrinġi d-dritt tiegħu wkoll. Dana naturalment qed jingħad bħala prinċipju u kwindi, bħala prinċipju, il-vjolazzjoni lamentata mir-rikorrent dwar il-libertà ta' espressjoni teżisti, kwantu però għall-estensjoni tal-menomazzjoni ta' dana d-dritt, il-

Qorti tħoss li, fiċ-ċirkostanzi riżultati (u ċioè li l-gazzetta in kwistjoni hi pubblikata biss darba fil-ġimgħa, lejliet il-vaganza tal-Ħadd, fit-tard, in-numru ta' impjegati nvoluti, il-postijiet ċirkoskritti fejn ma jistax tidħol u simili), l-istess menomazzjoni, a paragun tan-nies li l-gazzetta tista' tilħaq, jekk dawn iridu verament jixtruha u jaqrawha, hija talment żgħira li wieħed jista' jikkunsidraha negliġibbli u kwindi tali li ma taffettwax materjalment (apparti l-prinċipju) l-istess libertà ta' espressjoni.

Illi però fir-riċerka tar-raġuni li wasslet għal dina l-istess menomazzjoni, li dejjem kienet neċessarja in vista tal-allegazzjoni tar-rikorrent li dan kien qed jiġri mħabba raġuni reliġjuża biss, wieħed kien jistenna li dina ma kienitx verament irraġuni u li għall-kuntrarju din tirriżulta dovuta għal xi raġuni li tiġġustifikaha fis-sens tal-Artikolu 14(2)(a) tal-Kostituzzjoni, dan kien iżjed mistenni għaliex ma jirriżultax li, għall-istess raġuni ndikata mir-rikorrent, ittieħed xi pass kontra tiegħu taħt liġijiet speċjali, li jipproteġġu r-Reliġjon Kattolika (e.g. dik kriminali u partikolarment dik ta' l-istampa stess) u ebda ċirkolari simili ma saret f'Dipartimenti oħrajn (neħħi f'ta' l-Edukazzjoni — li però hu fuq bażi differenti minn dak tas-Saħħa), u hekk ir-raġuni kienet mistennija tirriżulta suġġerita minn raġunijiet speċjali rigwardanti d-Dipartiment partikolari li għalih biss saret, u dana allavolja ċ-Ċirkolari kienet tindika r-raġuni fis-sens indikat mir-rikorrent u ċioè l-kundanna tal-gazzetti mill-Awtorità Ekklesjastika. Dina l-indikazzjoni però rriżultat konfermata mill-Onorevoli Dottor Borg Olivier fix-xhieda tiegħu, billi x-xhieda tiegħu sostanzjalment tekwivali għaldaqstant — infatti l-aċċenn li għamel ukoll għad-dixxiplina u, hu stess, bażat fuq is-sentiment reliġjuż ta' dawk l-impjegati li ma jaqblux, f'dana l-kamp, mar-rikorrent — u hekk il-projbizzjoni kontra l-gazzetta edita mir-rikorrenti hija verament bażata fuq raġunijiet reliġjużi biss, u dina r-riflessjoni għandha tiġi ripostata għall-konsiderazzjoni li saret pre-

ċedentement fis-sens li ċ-ċirkolari in kwistjoni kienet qiegħda tirregola xi ħaġa estranea għal, u differenti mill-attività tal-impjegati fix-xogħol tagħhom, verament minnhom rikjest għall-aħjar tmexxija u raġġunzjament ta' skop li għandu di mira d-Dipartiment fejn jaħdmu. U fil-waqt li dik il-konsiderazzjoni tassumi, f'dana l-kontest, iżjed karattru u forza, mill-banda l-oħra, f'dana l-fatt issib il-konkretizzazzjoni tagħha l-konsiderazzjoni l-oħra, li wkoll saret, fis-sens li ċ-ċirkolari ġiet tolqot ukoll d-dritt tal-libertà tal-kuxjenza tar-rikorrent billi tina l-libertà għar-raġunijiet reliġjużi, ġiet b'xi mod ristretta u hekk ma baqgħetx iżjed libera; jekk din ir-restrizzjoni kienet verament neċessarja għall-aħjar tmexxija tad-Dipartiment, u wieħed jista' jiġġustifika att simili b'dak li hemm dispost fl-Artikolu 14(2)(a) tal-Kostituzzjoni, dan però kien jesiġi li tiġi ristretta l-libertà ta' kulħadd biex hekk ma jkunx hemm diskriminazzjoni la darba l-Kostituzzjoni ma tiddiskriminax fir-rigward. Dan kien ukoll iqiegħed partita ta' kondizzjoni l-istess impjegati ta' l-istess Dipartiment għal raġunijiet partikolari tad-Dipartiment — għalkemm, kif intqal, ir-raġunijiet ta' l-impjegati mhux il-każ li jistennew wisq billi mhux neċessarjament kommikabbli lir-rikorrent. f'dana l-kontest.però dina r-riferenza għall-pożizzjoni krejata bejn l-impjegati, bħala konsegwenza diretta taċ-ċirkolari, turi li l-poteri mogħtija lill-intimati nomine, għall-aħjar direzzjoni tad-Dipartiment ma ġewx użati sew billi rrestrinġew indebitament u mhux uniformament, u kwindi mhux ġustament attività li ma tidħolx fl-ambitu veru ta' l-istess poteri u kwindi sar użu mill-istess poteri differenti minn dak kif kienu ntiżi li jiġu użati meta ġew mogħtija u l-eżerċizzju li sar minnhom għalhekk (i.e. għall-protezzjoni tal-kuxjenza ta' parti biss mill-impjegati), huma "ultra vires", u illegali, u billi dana l-eżerċizzju ġieb vjolazzjoni tad-dritt ugwali tal-kuxjenza fir-rikorrent u fl-impjegati l-oħrajn, dina l-vjolazzjoni hija ukoll illegali, u ma tistax titħalla bħala tali.

Illi f'dana r-rigward, il-Qorti ġiet invitata biex tikkunsidra li l-użu li sar minn dawn il-poteri hu *ġustifikat*, mill-"way of life" lokali *in vista tar-rispett sa llum* dovut lill-Awtorità Ekklesjastika, b'mod li r-restrizzjoni lamentata hija konfaċenti mal-ħajja demokratika lokali, f'dana r-rigward il-ġudikant preżenti ġie nvitat biex *jikkontribwixxi l-veduti* tiegħu dwar il-konċett ta' demokrazija. Ċertament dina s-sottomissjoni għandha valur speċjalment meta wieħed jiftakar il-liġijiet *li* għandhom bħala raġuni tagħhom dana r-rispett u jiftakar ukoll l-att *I tal-1922 li rrikonoxxa r-Reliġjon* Kattolika, bħala r-Reliġjon Nazzjonali ta' dawna l-Gżejjer, mill-banda l-oħra però ma jkunx realista minn ma jirrikonoxxix il-fatt dikjarat mir-rikorrent u riżultat waqt il-kawża fis-sens li nonostanti ż-żmien (issa kważi sentejn) li għadda minn meta l-gazzetta minnu edita ġiet kundannata mill-imsemmija awtorità, dina għadha tiġi stampata u ċirkolata; bħala propożizzjoni ta' dritt (u dan hu wkoll il-qofol tal-kwistjoni) il-Qorti ma tistax ma tirrikonoxxix *dana d-dritt fir-rikorrent, li evidentement jirrigwarda iżjed* dak ta' kuxjenza milli ta' espressjoni u dan juri iżjed kemm hi bażata l-konklużjoni *preċedenti fis-sens li ċ-ċirkolari in kwistjoni tivvjola dana* d-dritt ta' kuxjenza tar-rikorrent, u quddiem dana l-fatt riżultat tal-kontinwata pubblikazzjoni tal-gazzetta kundannata, minkejja l-*istess* kundanna, *ma* jistax jitqies demokratiku *dak* l-att li ma jirrikonixxix id-dritt li dan isir fuq ir-raġuni li dan qabel ma kienx isir, billi biex jirraġuna hekk wieħed ma jkunx qed jagħti l-piż debitu lit-tibdil li sar fiċ-ċirkostanzi. Ta' dina l-fehma tagħha, il-Qorti *kif preseduta tara konferma fin-nuqqas* ta' xi pass li jixbah liċ-Ċirkolari *in* kwistjoni da parti tad-Dipartimenti l-oħra komparabbli ma' dak taħt id-direzzjoni tal-*intimati* nomine, (u cioè fejn id-direttiva hija diretta lejn *nies suppost* furniti u tal-opinjoni formata tagħhom a differenza minn dawk li għad qegħdin jiġu formati bħal ma huma t-tfal tal-iskola), kif ukoll fin-nuqqas ta' xi azzjoni taħt liġi oħra kontra r-rikorrent: *infatti* anke dan l-*atteġġjament* passiv da parti ta' min

kien kieku jkun id-dover li jiċċaqlaq jirrifletti l-idea li hu għandu tad-demokrazija fiċ-ċirkostanzi attwali u anke dina l-kontribuzzjoni għall-konċett ta' dina l-idea tant invokata għandha l-piż tagħha. Dan l-atteġġjament ma jiffissirx li qiegħed jiddiskonoxxi l-portata ta' l-Att I tal-1922 li hu konċilјabbli mal-Kostituzzjoni, li tipproklama l-libertà ta' kuxjenza, liema libertà tispikka iżjed fejn ikun hemm reliġjon nazzjonali, l-anqas ma jiffisser li d-Dipartimenti l-oħrajn ma humiex immexxija fl-ispirtu tal-istess Att għax m'għamlux ċirkolari bħal dik in kwistjoni, kif wieħed għandu jifhem li kien ukoll immexxi u ċioè skond dan l-ispirtu, id-Dipartiment in kwistjoni qabel u ċioè mingħajr iċ-ċirkolari, u anzi l-limitazzjoni dikjarata mill-intimati dwar l-applikazzjoni ta' l-istess ċirkolari għall-impjegati biss tikkonferma wkoll il-veduta fuq espressa dwar dak li l-konċett ta' demokrazija jesiġi fl-applikazzjoni tiegħu, partikolarment imħarsa dina l-limitazzjoni dikjarata taħt ir-rifless tad-dikjarazzjoni l-oħra li r-restrizzjoni taddħul tal-gazzetta kundannati saret biex ma jkunux irritati l-impjegati u li jaqblux mal-istess gazzetti kundannati; infatti l-mezz użat, la darba mhux ġenerali, ma jistax ikollu effett ġenerali u komplet, kif kieku kien mixtieq u mistenni li jsir, u hu loġiku għalhekk wieħed jikkonkludi li r-raġuni tal-limitazzjoni tar-restrizzjoni kienet dik li għadha kif issemmiet, u huwa proprju mħabba din ir-raġuni li għaliha ċ-ċirkolari ma tistax tiġi sostnuta, u ċioè billi ma tirrispettax id-drittijiet ta' ħaddieħor ugwali għal ta' dawk li r-rispett tagħhom issuġġeriha.

Għal dawn il-motivi:—

Il-Qorti tipprovdi fuq it-talbiet, tar-rikorrenti, fil-meritu billi (a) tilqa' l-istess talbiet u tiddikjara li ċ-ċirkolari tivvjola d-drittijiet ta' libertà ta' espressjoni u ta' kuxjenza tar-rikorrenti, però iżjed gravament lit-tieni wieħed, u hija wkoll illegali, f'dika l-parti fejn tipprojbixxi d-dħul tal-gazzetti kkun-

dannati mill-Awtorità Ekklesjastika fil-postijiet hemm indikati, u (b) bħala miżura biex titneħħa l-istess vjolazzjoni tiddikjara l-istess projbizzjoni ta' ebda effett u għandha tiġi ritenuta qiesha qatt ma saret u tordna lill-intimati li dina d-dikjarazzjoni tinġieb a konjizzjoni tan-nies lil min kienet diretta ċ-ċirkolari, preċedenti permess ta' Ċirkolari ġdida, iffirmata minn xi wieħed mill-intimati, u dana żmien jumejn mil-lum — salv kull provvediment ieħor jekk jiġi sottomess b'rikors appositu, u pruvat lill-Qorti, b'dan l-ordni ma jkunx ġie obdut u esegwit. L-ispejjeż jitħallsu mill-intimati nomine.